

N:O 5

TIEDON

ANTAJA

TYÖN ORNITOLOGINEN JULKAISU

1973

Turun Lintutieteellinen Yhdistys ry:n ornitologinen julkaisu

Toimituskunta: Jarmo Laine, Esa Lehikoinen ja Juha Varrela

Sisälllys:

KARLSON L. Kevätmuutto Turun seudulla v. 1972.....	2
VIENONEN A. Yleisten sirrien syysmuutosta Halikonlahdella....	14
PULLI I. Martti Kitunen on tähti.....	26
PULLI L. Ja vauhti kiihtyy.....	28
PELTOLA V. Lintuhavaintoja Korppoon Utöstä syksyllä 1972.....	29

Uusi Tiedon antaja on vihdoinkin ilmestynyt ja tällä kertaa ulkoasultaan entisestä poikkeavana. Tämä siksi, että lehtemme taso alkoi sitä jo vaatia. Uudistustyö on kokeiluluontoista ja vielä pahasti kesken, joten kaikki ehdotukset ja mielipiteet siitä ovat sängen tervetulleita, sen sijaan lehden uudistetusta hinnasta voi jokainen pitää mielipiteensä omana tietonaan.

Lehden sisältö on taaskin melko yksipuolisen tieteellistä, mutta minkäs sille voi, kun kevyempää tekstiä tai mielipidekirjoituksia ei mistään tunnu irtoavan. Onneksi tästäkin säännöstä löytyy poikkeuksia.

Monet kiitokset tämän numeron kirjoittajille ja oikein runsaasta kesää kaikille.

Toimituskunta

KEVÄTMUUTTO 1972 TURUN SEUDULLA

Leo Karlson

Johdanto

Tänä vuonna vastaajien määrä oli 33, mikä riittänee antamaan selvän kuvan muuton kulusta. Uusia vastaajia oli vain kolme ja vastaajien keski-ikä 22 vuotta, kun se taas yhdistyksessämme on alle 20 vuotta. Luulisi, että juuri nuorimmat jäsenemme liikkuisivat aktiivisimmin maastossa, mutta mene ja tiedä. Kuitenkin kiitämme kaikkia kyselyyn vastanneita ja toivomme entistä tiiviimpää osanottoa vuonna 1973.

Muuttokyselyn uutena muotona oli päivä-, tunti- ja paikkakohmainen retkitiedustelu. Näitä kaavakkeita palautettiin 29 kpl. Kaavakkeesta pystyy aika hyvin seuraamaan kevään ja muuton kulkua. Maaliskuun aikana retket suuntautuivat säännöllisesti Shellan alueelle, moottori- ja pikateiden varsille, Ruissaloon ja Rauvolaan. Huhtikuussa Rauvola ja Ruissalo pitivät vielä pintansa ja uusiksi kohteiksi tulivat Mietoinen, Paimio, Raisio, Eerikvalla ja Kuusisto. Toukokuun alussa retkeily oli kokonaan suunnattu lintulahdille, mutta jo 10.p. jälkeen voi havaita selvää siirtymistä Turun retkeilyalueen ulkopuolelle mm. Porkkalaan, Hiittisiin ja Yyteriin. Maalis- ja huhtikuussa oli selvää havaintomäärän nousua viikonloppuisin, kun taas toukokuussa päinvastoin retkeily suuntautui edellisen mukaan alueen ulkopuolelle.

Havaitomäärät kuukausittain:

Maaliskuu

Kevään melko aikaisesta tulosta johtuen retkeily maaliskuussa oli aika vilkasta. Retkipäiviä kertyi yhteensä 360 ja retkitunteja 1408. Yhtä henkilöä kohden vastaavat luvut olivat 12,4

ja 1,84. Retkeilyaktiviteetti nousi varsin jyrkästi 12.3. jälkeen, jolloin muuttolintuja alkoi ilmestyä. Viikonlopun (lauantai + sunnuntai) osuus retkitunneista oli 31,3%. Rauvola oli selvästi suosituin havaintopaikka.

Huhtikuu

Huhtikuun kahden ensimmäisen viikon aikana oli retkeily kaikkein vilkkainta. 100 retkituntia/vrk ylitettiin jo 2.4. ja lisäksi neljä muuta kertaa siirtyi yhden päivän havaintotuntimäärä yli sadan. Yhteensä oli retkipäiviä 410 ja retlitunteja 1933. Yhtä henkilöä vastaavat luvut olivat taas 17,4 ja 2,22. Huhtikuussa oli havaittavissa aivan selvää retkeilyn keskitystä viikonloppuun, sillä kokonaista 56% retkitunneista oli ajoitettu pyhien ajaksi. Huhtikuussa oli retkeilyalueita eniten ja retket suunnattiin Turun retkeilyalueen melkein joka osaan. Rannikon voittoisuus tulee kuitenkin selvästi esiin. Alueen pohjois- ja koillisosista ei juuri havaintoja tippunut.

Toukokuu

Toukokuun alku oli retkeilyn kannalta varsin vilkasta aikaa. Kuitenkin kun ensimmäiset arktiset linnut saapuivat ja viimeiset hyönteissyöjät olivat saapuneet, lopahti retkeilyinto alueen sisällä täysin. Mainittakoon kuriositeetin vuoksi, että toukokuun kymmenen viimeisen päivän aikana oli retkitunteja yhteensä 228, kun vastaava luku esim. maaliskuussa oli 604. Yhteensä touku-
kuussa oli retkipäiviä 227 ja vastaava retkituntiluku oli 1154. Yhtä henkilöä kohden ne jakautuivat seuraavasti: 1,33 t/vrk ja 9,5 vrk/kk. Retkeilyn lopahtaminen jättää pahoja aukkoja esim. sellaisten myöhäisten ja huomaamattomien hyönteissyöjien kuten harmaasiepon ja kerttujen kohdalle.

Muuton kulku

Kylmä maaliskuun alku piti pari viikkoa linnut täysin la-
massa. Ainoita uhmaajia olivat kiuru ja mustavaris. Kiuru ha-
vaittiin ensimmäisenä: jo 5.3. 1ex maantiellä Piikkiössä. Mus-
tavariksia havaittiin 9.3. 3exx pyörimässä Ispoisissa. Ensim-
mäiset muuttavat carduelikset nähtiin 12.3., jolloin sekä vi-
hervarpunen että urpiainen saapuivat. Ilmat alkoivat 12.p:n
jälkeen nopeasti lämmetä ja saatiin hetkessä uusia tulokkaita.
13.3. saapuivat rintarinnan töyhtöhyppä ja uuttukyyhky ja
vain päivää myöhemmin kottarainen ja räkättirastas. Pälvipaik-
koja alkoi yhä tiheämpään ilmestyä pelloille ja linnutkin
yleistyivät. Tuulihaukka matkasi Hirvensalossa päättävästi
kohti pohjoista 15.3. ja vain pari päivää myöhemmin pyöri en-
simmäinen buteo Shellillä. Ukko-Pekalle saapui samaan aikaan
pullasorsia tähystämään nokikana. 18.3. oli varsinainen ryntä-
yspäivä: kiuruja, hyypsiä ja kottaraisia saapui suurin joukoin.
Uusina tulokkaina voitiin merkitä hemppo, peippo, pulmunen ja
isokoskelo. Muutto jatkui vielä seuraavana päivänä, jolloin
saapuivat telkkä, pajusirkku, hiirihaukka, piekana, kangaskiu-
ru ja sepelkyyhky. Ornitologeja liikkui maastossa suurin joukoin
ja ilmassa oli kevään tuntua.

Sulapaikkojen vähyydellä oli osittainen vaikutus vesilintu-
jen hienoiseen myöhästymiseen. Turun ja Naantalın satamat oli-
vat tosin auki ja lisäksi oli sulaa Kirjalassa ja melko aikai-
sin myös Ruissalon kärjessä. Tukkasotka saapui Turun satamaan
22.3. ja pari päivää myöhemmin sen punertava sukulainen. Lau-
lujoutsenet saapuivat parin pikkuparven voimalla 25.3. ja jäi-
vät ihastuneina tarkastelemaan Ruissalon vehmaita rantoja.
Kyhmyjoutsenen vallatessa elintilaa Turun saaristossa, ovat

laulujoutsenhavainnot jäämässä yhä harvinaisemmiksi ja parvien koot yhä pienemmiksi. Maaliskuun loppuun mennessä kyhmyjoutsenesta tehtiin yhteensä 106 havaintoa, suuremman osan ollessa kuitenkin samoja. Hyvän kuvan lajin voimakkaasta lisääntymisestä antaa vaikka esimerkki vuodelta 1961, jolloin Ruissalon Kolkkaan harhautunutta paria kävivät lintumiehet sankoin joukoin kaukaakin katsomassa. Merihanhi saapui tavoilleen uskollisena maaliskuun lopulla; tulopäiväksi merkittiin 26.3. ja paikka oli tietenkin Mietoisten lahti.

Maaliskuun loppu oli taas uusien muuttajien täyttämä. Nau-rulokki ilmestyi satamaan 20.3.. Seuraavana päivänä niitä oli 8 ja sitä seuraavana jo 30. Kalalokista tehtiin ensimmäinen havainto 24.3. ja selkälökistä 30.3.. Järripeippo saapui 23.3. ja lapinsirkku niinkin aikaisin kuin 25.3. Vaikka lapinsirkun varsinaista muuttoaikaa onkin huhtikuun loppu ja toukokuun alku, tehdään siitä säännöllisesti melkein joka vuosi pari havaintoa maaliskuun puolelta.

Ilmojen yhä lämmitessä maaliskuun lopulla ja huhtikuun alussa odoteltiin pikkuhiljaa takatalven tuloa. Odotus oli kuitenkin turha, sillä ilmat pysyivät kauniina ja uusia tulokkaita saapui solkenaan. Kahlaajista otti tylli tänä keväänä voiton: jo 29.3. tavattiin 1ex Pikisaarella. Kauaksi eivät kapustarinta ja taivaanvuohi jääneet, vaan saapuivat paria päivää myöhemmin. Kuovi tavattiin Maskussa jo 3.4., lehtokurppa ja metsäviklo saivat tulopäiväkseen 7.4. ja punajalkaviklo saapui päivää myöhemmin. Mietoisiin saapui ensimmäinen schinziisirri 9.4. ja 15.4. niiden määrä oli jo lähes kymmenen. 7.4. oli muutenkin hyvä tulopäivä, sillä edellämainittujen lisäksi havaittiin kurki, västäräkki ja kulorastas.

Vesilinnut alkoivat sulapaikkojen lisääntyessä yleistyä. Tulvavedet tekivät temppujaan ja sulia ilmestyi Raisioon, Mietoisiin ja Paimioon. Haapana ja jouhisorsa saapuivat heti uusien sulien avauduttua 8.4. eikä serkku lusikkanokka jäänyt kuin neljä päivää. Samana päivänä tavattiin Kukonpäässä kokonaista 7 silkkiuikkua ja muista vesilinnuista mainittakoon uivelot, joita nähtiin 9.4. jo parissa paikassa. Heinätavi-pariskunta saapui Friskalaan 14.4. ja Kolkassa lipui ohitse ensimmäinen tukkakoskelo.

Huhtikuun puolivälissä saapuivat ensimmäiset hyönteissyöjät. Lumipeite oli lähes kokonaan häipynyt, kevätpurot solisivat iloisesti ja aurinko kohosi päivä päivältä yhä korkeammalle. Metsäkirvinen saapui 15.4. ja tiltaltti päivää myöhemmin. Räystäspääsky oli ensimmäinen pääsky ja tulopäivä oli jo 22.4.. Haarapääskyä saatiin tämän jälkeen odottaa lähes viikko.

Huhtikuun lopulla saivat lintumiehet kirjata tulijoiksi valkoviklon, rantasipin, liron, pikkukuovin, suokukon, mustakurkku-uikun ja pajulinnun. Hyvin kahlaajapitoista joukkoa siis johtuen voimakkaista matalapaineista, jotka toinen toisensa jälkeen työntyivät lounaasta maahamme.

Toukokuun alku kuului kokonaan hyönteissyöjille, jotka saapuivat sankoin joukoin. Jo vapunpäivän tulijoihin kuuluivat keltavästäräkki, peltosirkku, sirittäjä ja kirjosiippo ja seuraavana päivänä voitiin luetteloon vielä lisätä pensastasku ja hernekerttu. Kahlaajien muutto jatkui vielä runsaana parin ensimmäisen viikon ajan, mutta loppui sitten lähes tyystin. Arktisia kahlaajia havaittiin erittäin vähän ja esimerkiksi suurin alpina-parvi oli vain 10 yksilöä.

Viimeisinä kevään tulijoina saapuivat tavoilleen uskollisina 17.5. rytikerttunen, 19.5. lehtokerttu ja punavarpuksen ja

hännänhuippuna kultarinta 21.5.

Petolinnut

Ensimmäisitä havainnoista on jo muutaman lajin kohdalla mainittu. Varpushaukkoja muutti tasaisesti koko huhtikuun ajan ja olipa joukossa joku ampuhaukkakin. Tuulihaukka oli viimevuoden tapaan aika yleinen. Nuolihaukasta tehtiin koko kevään aikana 23 havaintoa, mikä on tavallista enemmän. Kalasääski saapui jo 2.4. Rymättylään ja paras päivä oli 12.4., jolloin lajista tehtiin 10 havaintoa alueen eri puolilla. Vaikka ensimmäinen piekana saapuikin jo 19.3. ja viikon sisällä sai seuraan neljästä lajitoveristaan, niin välillä 27.3.-10.4. ei tavattu yhtään ainoaa piekanaa, vaikka hiirihaukkaa muutti samaan aikaan melko mukavasti. Ruskosuohaukalla on Turun retkeilyalueella lähes 20 pesimäpaikkaa, joten jo huhtikuun toisella viikolla oli laji tuttu näky lähilahdilla. Tulopäiväksi voitiin merkitä 8.4. ja 12.4. nähtiin jo 10 yksilöä. Sininen veli muutti ruskolla koilliseen jo 3.4., mutta muuten muutto sinisuohaukan kohdalla oli aika hiljaista. Erikoisuutena voidaan mainita niinkin myöhäinen havainto kuin 14.5. naaras Lemussa

Hanhet, kurjet ja joutsenet

Joutsenesta on jo edeltäkäsän ollut puhe. Merihanhi on myös ollut aika vähissä. Tähän on kuitenkin osasyynä muninnan varsin aikainen alkua, joten jokakevähiset ruokaparvet esimerkiksi Mietoissa olivat harvassa. Metsähanhi tavattiin vakiopaikassa Tapiolassa 15.4.. Varsinainen päämuutto oli kaksihuippuinen. Ensimmäinen huippu sattui 23.4., jolloin yhteissumma neljässä eri paikassa oli 111 yksilöä. Toinen huippu oli 29.4., jolloin myös neljässä paikassa havaittiin 188 yksilöä. Viimeinen parvi nähtiin Merimaskussa niinkin myöhään kuin 10.5., jolloin peräti 50ex:n pumppu matkasi pohjoista kohden.

Kurjesta tehdään vuodesta toiseen yhä enemmän havaintoja. Muuttoreitti on ehkä siirtymässä lännemmäksi. Ensimmäiset yksilöt havaittiin 7.4. Kuusistossa ja Rauvolassa. Pääjoukko tuli jo viiden päivän päästä 11.4.. Yhteissumma oli 390, mutta samat parvet tulivat joissain paikoissa havaituksi pariinkin kertaan.

Pohjoiset läpimuuttajat

Turun seudulla vain läpimuuttavina esiintyvien pohjoisten lajien viimeiset kevätmuuttohavainnot on esitetty seuraavassa luettelossa:

Joutsen	16.5.	1ex	Lokalahti
Piekana	1.5.	1ex	Pansion puisto
Sinisuohaukka	14.5.	1naaras	Lemu
Pikkukuovi	20.5.	1ex	NE Mietoistenlahti 1ex Paimionlahti
Liro	26.5.-6.6.	1-3exx	KL, Rai, ML
Mustaviklo	23.5.	1ex	P:Lx
Valkoviklo	2.6.	1ex	KL
Lapinsirri	30.5.	2exx	KL
Lapinharakka	2.5.	1ex	H:F
Urpiainen	20.4.	4exx	Turku, Itäharju
Järripeippo	14.5.	1koiras	Raisio
Lapinsirkku	7.5.	1ex	Tapila 8exx N Rymättylä, Airismaa
Pulmunen	19.4.	2exx	KL

Muuttotiedusteluun vastanneet ja heidän numeronsa:

1 Martti Dahlqvist	6 Tero Ivaska
2 Matti Eloranta	7 Raimo Jauhiainen
3 Timo Eskola	8 Heikki Karhu
4 Esko Gustafson	9 Leo Karlson
5 Tom Henrichs	10 Rolf Karlson

11 Jorma Kirjonen	23 Jouni Saario
12 Hannu Kuivala	24 Risto Saranto
13 Heikki Laiho	25 Kari Savolainen
14 Markku Lauren	26 Björn Söderholm
15 Esa Lehikoinen	27 Mikko Tamminen
16 Raimo Lehtinen	28 Arto Tarkkonen
17 Markku Lundman	29 Jorma Tenovuo Olli Tenovuo Rauno Tenovuo
18 Tapani Numminen	
19 Timo Nurmi	30 Juha Vuorinen
20 Veijo Peltola	31 Harri Päivärinta
21 Raimo Pönni	32 Pääskyvuoren porukka
22 Markku Saarinen	33 Ismo Lahtonen

Lajien saapuminen Turun seudulle keväällä 1972

Silkkiuikku	12.4.	7 / 1	Kukonpää 24 / P:Koivu- luoto 27
Mustakurkku-uikku	23.4.	2	P:Koivuluoto 13
Tavi	30.3.	1p	T:Satama 2
Heinätavi	14.4.	1p	H:Fr 1, 9, 10
Haapana	8.4.	1p / 1k	PL 7, 23, 26 / Askai- nen 24, 31
Jouhisorsa	8.4.	1p	PL 7, 12, 14, 23, 26
Lapasorsa	12.4.	1k / 1p	PL 11 / R 26
Tukkasotka	22.3.	2kk / 1p	H:Pikisaari 1, 18 / Kukonpää 24
Punasotka	23.3.	1k	R:Rantatie 22
Telkkä	19.3.	2kk / <u>3k2n</u>	N:Satama 24, <u>28</u>
Tukkakoskelo	17.4.	1k	R:Kolikka 29
Isokoskelo	18.3.	1p W / 3 E	KL 4, 7 / Shell 13
Uivelo	9.4.	1p / 1k / 2k1n	Kukonpää 5 / P:Koivuluoto 13, 17, 27 / Kukonpää 24, 31

Merihanhi	26.3.	3 E	ML 9
Metsähanhi	15.4.	7, 4	Tapila 18
Kyhmyjoutsen	16.3.	1	Shell 27
Joutsen	25.3.	2 / 4	R:T,niemi R:Prsr 18, 25, 26
Hiirihaukka	19.3.	1 N	P 13, 27
Piekana	19.3.	1 N	Rymättylä, Maisaari 32
Buteo sp	17.3.	1 NW	Shell 27
Ruskosuohaukka	8.4.	1k SE	PL 7
Sinisuohaukka	3.4.	1k NE	Rusko 33
Kalasääski	2.4.	1	Rymättylä, Airismaa 32
Nuolihaukka	15.4.	1	Pääskyvuori, Palokallio 32
	30.4.	1	Hirvensalonsilta 6
Kurki	7.4.	1 NW / 1 WNW	KL 4, 7 / RaL 26
Nokikana	17.3.	1	Ukko-Pekka 28
Meriharakka	12.4.	1	Rajalahden lossi 5, 24
Töyhtöhyppä	13.3.	4 SE	Masku, Niemenkulma 11
Tylli	29.3.	1 S	H:Pikisaari 1
Pikkutylli	12.4.	1 / 1	RaL 18, 25 / R 26
Kapustarinta	31.3.	3 S / 2 / 1	KL 4 / K:Krogsby 20 / RaL 30
Taivaanvuohi	31.3.	1	K:Krogsby 20
Lehtokurppa	7.4.	1 / 1 / 1	Kukonpää 5 / Katariin- nan laakso 12 / P:Koi- vuluoto 13
Kuovi	3.4.	2	Maskuntie 11
Pikkukuovi	25.4.	1	Karuna 26
Metsäviklo	7.4.	1	PL 14
Liro	25.4.	1	Kukonpää 24
Rantasipi	22.4.	1	Kuusisto 20
Punajalkaviklo	8.4.	1 / 1	PL 7, 11, 23, 26 / Kuusisto 12, 14, 20

Mustaviklo	1.5.	1-2	ML 9, 10
Valkoviklo	20.4.	1	ML 23
Lapinsirri	11.5.	1	RaL 29
Suosirri	9.4.	1-2	ML 9, 10, 29
Suokukko	30.4.	1k4n / 2 / 5k2n	R 2, 18, 26 / H:Fr 16 / KL 17
Selkälokki	30.3.	1, 1	Pääskyvuori, Palokallio 32
Kalalokki	24.3.	1	Nunnanlahti 24
Naurulokki	20.3.	1	T:Satama 18
Räyskä	12.4.	1 E	P:puisto 27
Kalatiira	21.4.	1	P:Koivuluoto 18
Lapintiira	3.5.	3	RL
Uuttukyyhky	13.3.	1 ENE	Shell 22
Sepelkyyhky	19.3.	1-3	RaL 2, 18, 21, 6, 11, 30, 23, 25, 26
Käki	2.5.	1	Rymättylä, Röödilä 11
Tervapääsky	14.5.	1	Lemu 22
Käenpiika	15.4.	1ä	Rymättylä, Airiamaa 32
	1.5.	2 / 1 / 1	P:Koivuluoto 13 / KL 17 / Viheriäinen 24
Kangaskiuru	19.3.	1 N	K:Palokallio 4, 7
Kiuru	5.3.	1	Piikkiö kk, maantiellä 29
Haarapääsky	30.4.	1	RaL 30
Räystäspääsky	22.4.	2 NE	Puistomäki 6
Törmäpääsky	5.5.	1	RaL 9
Mustavaris	9.3.	3	Rätiälänkatu 17, 23
Kulorastas	7.4.	1	R:Tps 8
Räkättirastas	14.3.	1	Shell 27
Laulurastas	27.3.	1	Viheriäinen 5, 24

Punakylkirastas	22.3.	1 NW	Naantali	11	
Kivitasku	8.4.	1	Viheriäinen	5	
Pensastasku	2.5.	1k	RL	5	
Leppälintu	7.5.	2 / 1	Raisio	22 / Rymättylä, Airismaa	22
Punarinta	6.4.	1	Shell	13	
Rytikerttunen	17.5.	1	P:Koivuluoto	27	
Ruokokerttunen	10.5.	1	Naantali, Luolalanjärvi	28	
Kultarinta	21.5.	1	R:Kansanpuisto	8	
Mustapääkerttu	7.5.	1k / 3kk	P:Lx 4, 20 / R:Marjaniemi	30	
Lehtokerttu	19.5.	1	Vasaramäki	11	
Pensaskerttu	5.5.	1	Kaarinan kirkko	15	
Hernekerttu	2.5.	1	R:Kuuva	15	
Pajulintu	30.4.	2	H:Kulkkila	16	
Tiltaltti	16.4.	1	H:Fr 6, 8, 29		
Sirittäjä	1.5.	1	P:Koivuluoto	27	
Harmaasieppo	9.5.	1, 1, 1	P:Koivuluoto	27	
Kirjosieppo	1.5.	1	P:puisto	13	
Niittykirvinen	30.3.	1 / 1	K:Krogsby	7 / Kukonpää	28
Metsäkirvinen	15.4.	1	P:puisto	13	
Västäräkki	7.4.	1	Rymättylä	29	
Keltavästäräkki	1.5.	1 / 1 / 1	P:Koivuluoto	13 / KL 17 / RL 28	
Tilhi	19.3.	1	T:Satama		
Lapinharakka	11.3.	2	RaL	30	
Pikkulepinkäinen	9.5.	1	Neste	13	
Kottarainen	14.3.	1	RaL	18	
Vihervarpunen	12.3.	20, 10	ML	1, 9, 10	
Hemppe	18.3.	2, <u>2 NE</u> / 1	Shell	13, <u>29</u> / Naantali	28

Urpiainen	12.3.	5	ML	9, 10
Punavarpunen	19.5.	1	Pansio	33
Peippo	18.3.	1	Naantali, Vilu- luoto	28
Järripeippo	23.3.	2 E	Naantali	11
Peltosirkku	1.5.	1	Parainen, Ix	
Pajusirkku	19.3.	1	Ispoinen	23
Lapinsirkku	25.3.	1	Shell	13, 17
Pulmunen	18.3.	7, 15, 40, 30 / 16, 24 / 1	RaL	2, 18, 6, 26, 25, 30 / P:puisto 27 / Artukainen 28

Käytetyt lyhenteet ja niiden selitykset:

Fr = Friskalan lahti

P = Pansio

H = Hirvensalo

RL = Raisionlahti

K = Kuusisto

RaL = Rauvolanlahti

KL = Kuusiston lahti

R = Ruissalo

ML = Mietoistenlahti

Shell = Pansion lumenkaatopaikka
ja sen ympäristö

N = Naantali

T = Turku

YLEISTEN SIRRIEN SYYSMUUTOSTA HALIKONLAHDELLA

Ari Vienonen

Johdanto

Halikonlahden perukan (nk. Viurilanlahden) koillisosan kahlaajarantoja on enemmän tai vähemmän säännöllisesti tarkkailtu syksyisin 1960-luvun alusta lähtien. Tämän kyhääjä on keräillyt havaintoja alueelta vuodesta 1964 lähtien, omat havainnot alkavat tosin vasta vuodesta 1967, jolloin myös alkoivat päivittäiset takseeraukset. Vuosien 1967 ja 1968 aktiviteetti alkoi pahasti keskellä kahlaajien muuttokautta (14.7. ja 26.7.), mutta vuodesta 1969 lähtien toiminta on kattanut koko keskikesän (pahimmillaan 1972: ajalta 1.5.-10.9. puuttuu 6 päivää) ja niinpä tämäkin kirjoitus keskittyy näihin parhaiten tunnettuihin vuosiin. Retkistä pääosa on allekirjoittaneen, alkuvuosina oli aktiivisesti mukana J.Lintuvuori, viimevuosina lietteillä ja veden puhdistusaltailla ovat jaksaneet liikkua P.Korvenoja, S.Sällylä ja I.Laiho. Vuodesta 1964 lähtien on J.Karhumäki tehnyt alueelle säännöllisesti 10-20 retkeä syksyä kohti. Retkiä on tehty aamuin, päivin illoin ja öin, pahimmillaan on alueella operoitu ympäri vuorokauden. (ks. liite 1: retkeilyaktiivisuudet 1969-1972.)

Tämä kirjoitelma käsittelee vain yleisten sirrien (pikku-, lapin-, suo- ja kuovisirrin) muuttoa alueella. Iso- ja pulmusirreille alue on ilmeisesti aivan liian mantereinen, sillä näistä lajeista on vain muutamia havaintoja. Perniön Hamarinjärvelä ovat sikäläiset lintumiehet E.Ketolan johdolla tarkkailleet kahlaajien syysmuuttoa; tiedossani olevia tuloksia heidän tarkkailustaan olen tässä käyttänyt selventäviin lisähuomautuksiin.

Muuton huiput on saatu selville laskemalla viisipäiväisjaksoittain retkillä havaittujen yksilömäärien keskiarvot vuosittain. Lisäksi on "selvennykseksi" annettu muutamien huippupäivien yksilömääriä. Syksyn kokonaissummat on saatu laskemalla yhteen päivittäin havaitut yksilömäärät. Kyseisen arvion katsotaan yleisesti kuvaavan hyvin ainakin lajien välisiä runsaussuhteita, tiedä häntä sitten, se ei ainakaan ota huomioon lajien välisiä eroja muuttonopeudessa. Muuton loppumispäivämääriä tarkastellessa on syytä pitää mielessä, että tarkkailu vuosina 1964-68 oli joko hyvin satunnaista tai puuttui tyystin pitkiä aikoja syyskuun alun jälkeen. Vuosina 1969-72 on loppusyksyn tarkkailutehoa asteittain nostettu, vaan on se silti vielä varsin vaatimatonta.

Pikkusirri

Syysmuutto alkoi 1968-72 20.7., 17.7., 22.7., 15.7. ja 8.7.. Vanhojen lintujen muuton huippua on niiden mitättömän määrän vuoksi vaikea arvioida. Lahden tulokset viittaavat huippuun 26.-31.7. Vuonna 1969 ad.-huippu oli 1.-5.8.. Nuoria lintuja on alkanut näkyä n.10.8. lähtien (1971 13.8., 1972 18.8., Hamarinjärvi 1971 9.8., 1972 14.8.) ja niiden huippu on viime "pikkusirrivuosina" 1969, 1970 ja 1972 ollut 26.-31.8.. Vuosina 1968 ja 1971 oli pikkusirrien muutto erittäin niukkaa, esimerkiksi syksyllä 1971 nähtiin enintään 19 yksilöä, kun taas 1970 nähtiin 1201 ja 1972 767 yksilöä. Nuorten huicoumääriä ovat olleet 27.8. 1969 90, 25.8. 1970 130 ja 29.8. 1972 160 yksilöä. Suuria huippuja totaalisummiin verraten voi arvata muuton olevan varsin nopeaa, mutta vähät suoritettut rengastukset (J.Karhumäki) osoittavat suuria yksilökohtaisia vaihteluja. Huippuaikoina pikkusirrien päivämuutto on lahdella varsin tavallista (esim. 26.8.1972 päivän mittaan tuli lahdelle 70, huippupäivänä 29.8.1972 ilm.

n.70 ylimuuttajaa). Kulminaation jälkeen pikkusirrien muutto laimenee varsin tasaisesti ja loppuu syyskuun mukana: 1969-72 27.9., 4.10., 20.9., 30.9.. Yleensä eri tutkimukset puhuvat vähän aikuisten yksilöiden muutosta - johtuneen materiaalien vähäisyydestä. Muualla esitetyt näkemykset eivät ole ristiriidassa ylläolevien kanssa. Nuorten lintujen muuton huippu on kuitenkin yleensä paikantunut syyskuun alkuun, kun tässä tekeleessä todettiin sen kolmena vuotena selvästi sijoittuneen elokuun loppuun. Muutto on eri kahlaajapaikoilla loppunut n. 20.9. joskaan lokakuiset havainnot eivät ole poikkeuksellisia.

Lapinsirri

Syysmuuton ensimmäiset on todettu 1968-72 11.7., 8.7., 3.7., 2.7. ja 30.6. (2 yks., seuraavat 7.7.). Alkua on tavallisesti seurannut pieni huippu (1970 6.-10.7., 1971 16.-20.7. sekä 1972 ja 1969 11.-15.7.), jonka ajalta parhaita päiviä: 1969 13.7. 18, 1970 8.7. 13, 1971 17.7. 12 ja 1972 12.7. 19 yksilöä. Tämän jälkeen muutto laantuu pariksi viikoksi ja uutta eloa ilmenee aikaisintaan 26.-31.7. (1970,1972) tai 1.-5.8. (1969). Tavallisempi huipun paikka on tästäkin vielä parin viikon päässä, esim. 1969 16.-31.8., 1970 16.-20.8., 1971 6.-10.8. ja 1972 11.-20.8.. Määrät näissä jälkihuipuissa ovat säännöllisesti kesähuippua isommat: esim. 1969 17.8. 35 ja 27.-28.8. 40, 1970 23.7. ja 30.7. 30 sekä 11.8. 25, 1971 9.8. 21 ja 1972 15.8. 43 yksilöä. Lapinsirrin muutto jatkuu siis varsin aktiivisesti elokuun loppuun asti, mutta sammuu tämän jälkeen kuitenkin nopeasti. Vuosilta 1965-1972 viimeiset havainnot: 5.9., 4.9., 28.8., 21.9., 14.9., 2.9., 5.9. ja 16.9.. Koko syksyn aikana havaitut määrät - 1970 776, 1971 486 ja 1972 920 - indikoivat huomattavasti pikkusirriä pienempiä vuosittaisia vaihteluja.

Useimmilla eteläisillä ja läntisillä havaintopaikoilla lapin-

sirrin muutto alkaa ennen heinäkuun puoliväliä. Heinäkuun puolivälin huippu on todettu myös Tampereella (HALONEN) sekä ilmeisesti Turussa 1964-65 (LEHIKOINEN). Huippua heinäkuun lopussa tukee myös HALONEN, mutta elokuuisia kulminaatioita on eri tutkimuksissa saatu miltei joka paikkaan. Muutto loppuu tavallisesti tutkimusalueilla n.5.9., mutta Turussa 1964-68 10.9.[†]2vrk.(LEHIKOINEN). Tulokset Salosta tukevat Turun tuloksia.

Suosirri

Alueella syysmuuton aikana tehdyt muutamat schinzii-havainnot on jätetty tämän käsittelyn ulkopuolelle. Vanhojen lintujen muutto on alkanut 1968-72 24.6., 30.6., 26.6., 2.7. ja 19.6.. Ensimmäinen huippu on tullut vastaan jo 11.-15.7.1970, seuraavat 26.-31.7. (1968,-69,-70,-72) ja 1.-5.8.1971. Elokuussa on huippuja todettu 11.-15.8.1970, 16.-20.8.1972 ja 21.-25.8.1969. Yleensä heinäkuun lopun huippu on ollut paljon suurempi kuin elokuun puolenvälin tienoon huiput. Parhaita määriä: 1969 25.7. 35, 26.7. 5 varmaa + 200 todennäköistä, 31.7. 50, 1970 11.7. 280 (7.-15.7. jatkuvasti 80-280), 30.7. 100, 12.8. 55, 1971 27.7. 75, 3.8. 110, 1972 27.7. 60. Huippujen jälkeen muutto päättyy ja yksittäisiä vanhoja lintuja näkyy silloin tällöin muuttokauden loppuun asti (esim. 1972 viimeinen oli ad.). Nuoria alkaa näkyä elokuun alussa (esim. 8.8.1970) ja muutto saavuttaa huippunsa syyskuussa: 1970 ja 1972 11.-15.9., 1972 myös 21.-25.9., 1971 26.-30.9.. Tavallisesti juv-määrät ovat jääneet paljon ad-massoja pienemmiksi. Parhaita päiviä ovat olleet 1970 13.-14.9. 30, 1971 26.9. 20 ja 1972 22.9. 25. Nuorten muutto on jatkunut joka vuosi lajin muuton haamaan loppuun asti. Loppu on tullut eteen 3.10.1965, 17.10. 1969, 12.10. 1970, 10.10.1971 ja 4.11.1972. Syksyinä 1970-72 on todettu suosirrejä 2446, 1353 ja 908 - kannanvaihtelujen voi todeta olevan varsin suuria. Yleensä suosirri on lahden yleisin sirri,

vain 1972 kiilasi lappalainen täpärästi ohi. Suosirrin päivämuto on huippuaikoina hyvin tavallista. Parhaana mieleeni tulevana esimerkkinä on kahlaajatarkkailu Perniön Hamarinjärvellä 23.7. 1971: muuttolennessa 101 SW (10+5+6+19+35+25+1) klo 6.45-8.55, paikallisia 4 + 16. Suosirrin alpina-rodun muutto alkaa kirjallisuuden mukaan tavallisesti kesä-heinäkuun vaihteessa. Ad.-huippu on ollut yleensä 20.7.-10.8.. Vuoden 1970 aikainen ennätyskulminaatio jää tätä taustaa vasten varsin käsittämättömäksi, tosin oire tästä huipusta todettiin myös Helsingissä: 15.7. Kyläsaari 55 paikallista (Lintumies 3-4/1971 s.78). Heinä-elokuun vaihteen huippu on Salossakin säännöllisin. Useat poikkeushuiput pystyy selittämään säätilalla (kova vastatuuli SW:sta, pilvisuus, sade jne.), näin esim. heinäkuun 1970 ja elokuun 1972 kohdalla. Myös "pikkusirrisykyt" ovat kulminaatioaikoinaan olleet varsin kurjia, mikä indikoi sitä, että (1) joko normaalisti ylimuuttavat sirrit jäävät alueelle ja tulevat lasketuiksi tai (2) esimerkiksi Skandinavian rannikkoa myöten muuttavia sirrejä ajautuu Suomen muuttoreiteille. Ongelma selvinnee tutkittaessa eri kahlaajahuippuja eri vuosina ja verrattaessa tuloksia Ilmatieteen laitoksen kuukausikatsauksiin. Itse lienen moiseen liian laiska. Nuorten lintujen huippu on tutkimuksissa sijoittunut elo-syyskuun vaihteeseen. Ainoan tätä paperia tukevan havainnon esittää LEHIKONEN Turusta, hänen mukaansa nuorten suosirrien määrät syyskuun puolivälin tienoilla ovat tavallisesti uudelleen suurempia ja viittaavat toiseen juv-huippuun. Aineisto ei tosin ole järin jyry.

Kuovisirri

Aikuisten yksilöiden ensihavainnot vuosina 1969-72 olivat: 11.7., 8.7., 17.7. ja 9.7.. Huippu on tullut 11.-15.7. (1969,

1972) ja 16.-20.7. (1970,1971). Parhaita ad.-päiviä alueella ovat olleet: 11.-12.7.1969 5, 21.7. ja 30.7.1970 6, 20.7.1971 17 ja 15.7.1972 11 yksilöä. Ad.-muutto on yleensä lakastunut elokuun puolivälin tienoilla, viimeisiä 1969-72: 29.8., 18.8., 23.8. ja 22.8.. Ad-kulminaatioiden aikana on myös kuovisirristä tehty päivämuttohavaintoja (esim. 30.7.1970 3 SW suosirriparvessa).

Nuoriso on ilmaantunut alueelle 16.8.1968, 8.8.1969, 11.8.1970 ja 22.8.1972. Vuonna 1971 ei lahdella todettu ainoatakaan nuorta kuovisirriä, mikä muuten hyvin kuvastaa kyseisen vuoden nuorten sirrien kaikinpuoleista puuttumista (esim. vanhoja pikkusirrejä enemmän kuin nuoria...). Juv-huippu on todettu 16.-20.8.1968, 26.-31.8.1969, 6.-10.9.1970, 26.-31.8.1972 ja parhaat todetut päivät ovat 29.8.1969 17 (+ 3ad.), 26.8. ja 6.9.1970 5 sekä 29.8.1972 10 yksilöä. Muutto on loppunut 1966 4.9., 1969 12.9., 1970 26.9., 1972 24.9.. Syksyn kuovisirrisumma on eri syksyinä ollut seuraava: 1968 23, 1969 117, 1970 110, 1971 78 (vain ad.) ja 1972 105. Määrät ovat siis varsin vakaita.

Muutto alkaa kaikkien tarkkailijoiden mukaan yhtäpitävästi heinäkuun puolivälissä; tämän jälkeen on heti koiraiden huippu. Elokuun alussa pitäisi esim. LILJAN mukaan olla edellistä vahvempi naaraskulminaatio, mutta onpa silti vaan lahdella jäänyt varsin täysin huomaamatta. Ainoa viite tästä on pieni huippu 11.-15.8.1972 (kolmena päivänä, parhaimmillaan 5 ad.). Turussa-kaan ei LEHIKONEN ole tätä huippua todennut. Nuorten huippu on tavallisesti elo-syyskuun vaihteessa, ja muutto loppuu syyskuun aikana - vain muutamia lokakuuisia havaintoja tunnetaan.

Kirjallista:

HAARTMAN L.v., HILDÉN O., LINKOLA P., SUOMALAINEN P. & TENOVUO R.

1966. Pohjolan linnut värikuvin I. Helsinki

HAKALA T. & PURRA E. 1969. Tampereen Lielahden kahlaajahavainnot

vuodelta 1968. Lintumies 5: 46-50.

HALONEN J. 1970. Havaintoja kahlaajien muutosta Tampereella.

Ornis Fennica 47: 185-188.

HURSKAINEN T. 1968. Poikkeuksellinen kahlaajasyksy 1967 Tampe-

reella. Lintumies 4: 72-74.

LEHIKOINEN E. 1970. Kahlaajien syysmuuton fenologia Turussa

vv. 1964-1968. LuK-tutkielma. Turun Yliopiston eläintieteen

laitos.

LILJA I. 1964. Calidris-, Crocethia- ja Limicola-lajien muutto

Porin edustalla vv. 1951-1960. Ornis Fennica 41: 81-93.

...lisäksi olisi ollut hyödyllistä lukea:

ESKELINEN O. & HAAPALA H. 1968. Pohjoisten kahlaajien muutosta

Pohjois-Karjalassa ja Perämeren rannikolla. Aquila 6: 32-50.

LIITE 1. AKTIIVISUUDET 1969-1972 VIISIPÄIVÄISJAKSOITTAIN

		1969	1970	1971	1972	summa
kesä	4.	-	5	3	5	13
	5.	3	5	4	4	16
	6.	3	5	4	5	17
heinä	1.	5	5	5	4	19
	2.	4	5	4	5	18
	3.	5	5	5	5	20
	4.	5	5	5	4	19
	5.	5	5	5	5	20
	6.	5	6	6	6	23
elo	1.	5	5	5	5	20
	2.	5	5	5	5	20
	3.	5	5	5	5	20
	4.	5	5	5	5	20
	5.	5	5	5	5	20
	6.	5	6	6	6	23
syys	1.	2	5	5	4	16
	2.	1	2	2	4	9
	3.	2	3	3	3	11
	4.	1	2	4	4	11
	5.	1	-	2	5	8
	6.	2	2	2	3	9
loka	1.	2	2	3	2	9
	2.	1	1	3	5	10
	3.	-	2	1	3	6
	4.	3	2	3	1	9
	5.	1	2	3	2	8
	6.	2	2	3	3	10
marras	1.	2	2	2	2	8
SUMMA		85	104	108	114	411

Huomautettakoon, että heinä-, elo- ja lokakuun viimeinen jakso on kuuden päivän mittainen, kaikki muut ovat viiden päivän pituisia.

LIITE 2. PIKKUSIRRIN PENTADIKESKIARVOT 1969-1972 HALIKONLAHDELLA

		1969	1970	1971	1972
kesä	4.		0,4		
	5.		0,8	0,25	
	6.				
heinä	1.				
	2.				0,4
	3.			0,2	
	4.	0,4		0,2	
	5.		0,4	0,8	0,2
	6.	0,6	0,2	0,8	0,7
elo	1.	2,6	0,6		
	2.	1,6	3,0		
	3.	3,0	13,4	0,2	
	4.	2,5	35,4	0,2	0,8
	5.	30,0	50,0	0,6	1,8
	6.	57,0	63,3		86,7
syys	1.	20,0	39,0		30,5
	2.	10,0	20,0	0,5	12,8
	3.	3,0	25,0		0,7
	4.	3,0	6,0	1,0	1,2
	5.				3,2
	6.	0,5	1,0		2,0
loka	1.		1,0		

LIITE 3. LAPINSIRRIN PENTADIKESKIARVOT 1969-1972 HALIKONLAHDELLA

		1969	1970	1971	1972
kesä	4.				
	5.				
	6.				0,4
heinä	1.		0,8	0,2	
	2.	3,0	7,4	1,0	7,6
	3.	5,8	3,0	3,6	8,8
	4.	2,8	12,0	9,8	2,0
	5.	3,0	20,4	7,2	7,0
	6.	6,0	22,0	7,3	24,7
elo	1.	13,0	15,2	12,0	9,2
	2.	9,0	17,0	17,0	20,4
	3.	22,5	18,4	10,0	33,6
	4.	32,5	21,6	8,0	33,0
	5.	30,0	9,0	8,0	15,0
	6.	36,0	3,0	6,3	4,7
syys	1.	0,5	0,4	3,4	3,0
	2.				0,3
	3.	0,5			1,7

LIITE 4. SUOSIRRIN PENTADIKESKIARVOT 1969-1972 HALIKONLAHDELLA

		1969	1970	1971	1972
kesä	4.				0,4
	5.				
	6.	0,7	2,6	0,3	
heinä	1.	1,0	3,4	1,2	0,8
	2.	4,0	74,6	3,8	0,6
	3.	5,2	150,0	17,6	4,4
	4.	8,4	36,0	6,4	7,0
	5.	13,2	19,4	27,0	17,6
	6.	59,4	38,7	40,0	20,3
elo	1.	20,4	13,0	64,8	20,0
	2.	3,4	11,4	41,2	18,6
	3.	3,0	47,0	28,2	5,0
	4.	10,0	19,0	4,0	26,2
	5.	30,0	5,0	3,8	9,4
	6.	7,8	8,3	5,3	2,3
syys	1.	0,5	16,0	1,6	1,3
	2.		12,0	5,5	3,3
	3.	1,5	28,3	4,3	15,3
	4.	5,0	12,5	1,0	11,5
	5.	5,0	+	11,0	15,4
	6.	1,0	7,0	16,0	7,3
loka	1.	6,0	10,0	5,3	4,0
	2.	1,0	11,0	1,0	0,6
	3.		5,0		1,7
	4.	1,0			
	5.				0,5
	6.				
marras	1.				0,1

LIITE 5. KUOVISIRRIN PENTADIKESKIARVOT 1969-1972 HALIKONLAHDELLA

		1969	1970	1971	1972
heinä	1.				
	2.		0,2		0,6
	3.	2,4	0,8		5,4
	4.		1,6	6,2	3,0
	5.		3,4	5,2	
	6.		2,3	1,0	
elo	1.		0,4		
	2.	0,6		1,2	0,4
	3.	1,0	1,4	0,8	2,2
	4.	0,4	1,0	0,4	0,4
	5.	7,6	1,8	0,6	3,2
	6.	15,0	3,3		4,3
syys	1.	1,0	2,0		
	2.	2,0	5,0		0,3
	3.	0,3	2,0		
	4.		0,5		
	5.				0,6
	6.		0,5		

MARTTI KITUNEN ON TÄHTI

Ilmari Pulli

Ihmiset metsästävät metsän eläimiä nykyaikanakin. Koskahan siitä tulee loppu? Mahtaakohan Suomessa enää montaa taloa olla, jossa jokapäiväinen leipä on kiinni metsästyksestä? (Minä tunnen vain yhden: Pentti Linkolan ja hänkin on hyvin harvinainen tapaus.)

Miksi ihmiset sitten metsästävät? Toiset sanovat syyksi sen, että metsästys käy hyvästä harrastuksesta. Linaan lausuntoa lehdistöstä: "Siinä joutuu liikkumaan paljon metsissä ja siinä tutustuu luontoon hyvin läheisesti. Ihminen herkistyy luonnon kanssa ja tutut metsämaisemat pieniä polkuja myöten käyvät rakkaiksi. Metsästyksessä oppii hyvin tuntemaan metsän eläimet; kuusikossa lymyilevät kanalinnut, niiden elintavat, kettu-veitikat, mäyrät ynnä muut." Toiset sanovat syyksi sen, että ihminen on pohjimmiltaan raaka eläin. Metsästyksessä hän tyydyttää tappamisen himonsa alkukantaisen vietin. "Tapetaanhan teurastamoisakin valtavasti eläimiä, miksei metsästys olisi sallittua?"

Kuinka alkukantainen ja järjettömän primitiivinen on se käsitys, että ihminen on eläin. Sillä nimittäin SITÄ IHMINEN EI OLE.

Minun mielestäni mitään eläintä, joka on syntynyt luonnossa, elää luonnossa ja siellä myös kuolee, ei ihminen saisi tappaa. VILLIELÄIMET OVAT AIVAN ERI ASIA KUIN IHMISEN KESYTTÄMÄT TAI JALOSTAMAT ELÄIMET. Esimerkiksi kun ihminen muutama tuhat vuotta sitten alkoi kesyttää hevosta ja on nyt jalostanut siitä itselleen pelkän käyttövälineen, on ero villin ja jalostetun eläimen välillä ilmiselvä. Jalostettu eläin on ihmisestä RIIPPUVAI-NEN ja sen tarkoituksena on vain antaa mahdollisimman paljon lihaa ja hyötyä. Alkukantaiset hevoset, jotka vielä aroilla ovat, eivät riipu mitenkään ihmisestä. (Paitsi niiden henki voi joskus olla ihmisen tähtäystaidon varassa.) Ei ole mitenkään oikeutettua rinnastaa teurastamon eläimiä metsän villoihin eläimiin.

No, entä jos rotat jätettäisiin rauhaan? Eikö silloin tulisi melkoinen sekasotku, saattaa joku pässinpää kysyä. Rotat ovat yksi esimerkki eläimistä, joita ihminen ei ole jalostanut, mutta jotka ovat ihmisestä riippuvaisia. (Rottakanta laskisi olemattoman pieneksi, jos ihmiskulttuuria ei olisi.)

Juku jännää, nyt kaikki tilaamaan tosi miesten lehti METSÄSTYS JA KALASTUS. "Silloin ammuin ensimmäisen kiljukkaani."

Nyt herkuttelemaan lehtokurppamuhennoksella tai taivaanvuohisalaatilla. Ja älkäämme unohtako vesilintuja. Mielikuvituksella, hyvällä ampumataidolla ja jokamiehen gastronomialla loihditte esiin mitä ihmeellisimpiä nautinnon hetkiä. Ja tehkää vaikka kuten eräät rymättyläläiset kalastajat, jotka ampuivat silkkiuikun ja maistoivat, miltä maistui (silliltä kuulema maistui).

Kahlatessanne metsästäessä kaislikossa saattaa sieltä lehahdtaa muitakin lintuja sorsien lisäksi lentoon. Mikään ei ole uutta auringon alla, siitä vaan.

Mikä on se oikeus, jolla esimerkiksi Suomessa metsästäjät ampuvat vuosittain 200000 sorsaa. Puhumattakaan niistä n. 300000 sorsasta, jotka jäävät haavoittuneina virumaanluontoon ja kuolevat myöhemmin.

Nyt kaikki susijahtiin. Kuolema metsän raateleville pedoille. Ilveksille ja ahmoille ja ketuille ja ...

Vuonna 1972 syksyllä kaadettiin Varsinais-Suomessa 550I hirveä. Ahkeruudella saavutettiin kunniakas tulos, HURRAA. Ja tähän lopuksi sopii mukavasti erään hengenmiehen lausunto metsästyksestä:

"Raamatussa sanotaan, että ihminen on kaikkien eläimien herra."

Aamen.

JA VAUHTI KIIHTYY

Lauri Pulli

Kaikki hukkuu saastaan, aika kuluu ja saaste vain lisääntyy. Me senkun vaan ihmettelemme. Mitä väliä sillä sitten on. En minä ainakaan sure. Olen yli kahdenkymmenen, eikä minua silloin enää ole, kun saasta peittää pallomme. On sitä duunarilla muutakin ajattelemista. Joku tietenkin sanoo, että jos kaikki ajattelisivat niin kuin minä, ei ole mitään toivoa pysäyttää nykyistä kehitystä. Vain typerys ei pysty näkemään realistisesti. Tällä pallolla on niin paljon väkeä, ettei mikään pysty hillitsemään katastrofia tulevaisuudessa ja siihen on vain yksi syy: IHMISET. Meitä on nyt jo liikaa ja lisääntyminen sen kun kiihtyy. Yksi keino pidentää ihmiskunnan ikää on syntyvyyden säännöstely. (Sotia ei oteta huomioon)

Meidän kaikkien pitäisi herätä näkemään, että meissä vika piileeekin.

LINTUHAVAINTOJA KORPPOON UTÖSTÄ SYKSYLLÄ 1972

Veijo Peltola

Itämeren ulapan äärellä, n. 13 kilometriä Jurmon lintuasema-saaresta länteen sijaitsee Korppoon Utö. Useimmille lintumiehille Utö lienee mielessä vain Jurmosta nähtynä majakan ja luotsiaseman siluettina. Merenkulkijoille Utö karikkoisine vesineen oli aiemmin varsin epävarmaa aluetta. Nykyisin majakan ja luotsiaseman sijaintipaikkana se on tärkeänä lenkkinä merenkulun turvaamisessa. Siitä huolimatta on Utön vesillä sattunut vieläkin haaksirikkoja. Viimeisin vakavampi karille ajo tapahtui marraskuussa 1967. Tällöin ruotsalainen Torsholm-niminen rahtialus rysähti kovassa merenkäynnissä Utön etelän puoleisille kalliolle. Aluksen alaston runko on edelleen muistona karilla majakan edustalla (aluksen mastot näkyvät myös Jurmoon).

Utö toimii myös sotilastukikohtana. Saarelle on nimittäin sijoitettu rannikkotyökistön linnake. Siellä varusmiehet suorittavat merivalvontaa, tutkamittausta ja tietysti huoltotyötä. Saarella on vajaat 100 alkuasukasta (kalastajia ja luotseja) ja lisäksi kolmisenkymmentä varusmiestä. Tämän katsauksen havainnot on tehty varusmiespalveluksen yhteydessä, joko vapaa-aikoina tai palvelustehtävissä saarella liikuttaessa. Varusmiespalvelusta Utössä suoritti Jarmo Laine 21.7.-5.9.-72 (34 vrk) ja jutun kirjoittaja 4.8.-72 - 9.1.-73 (121 vrk).

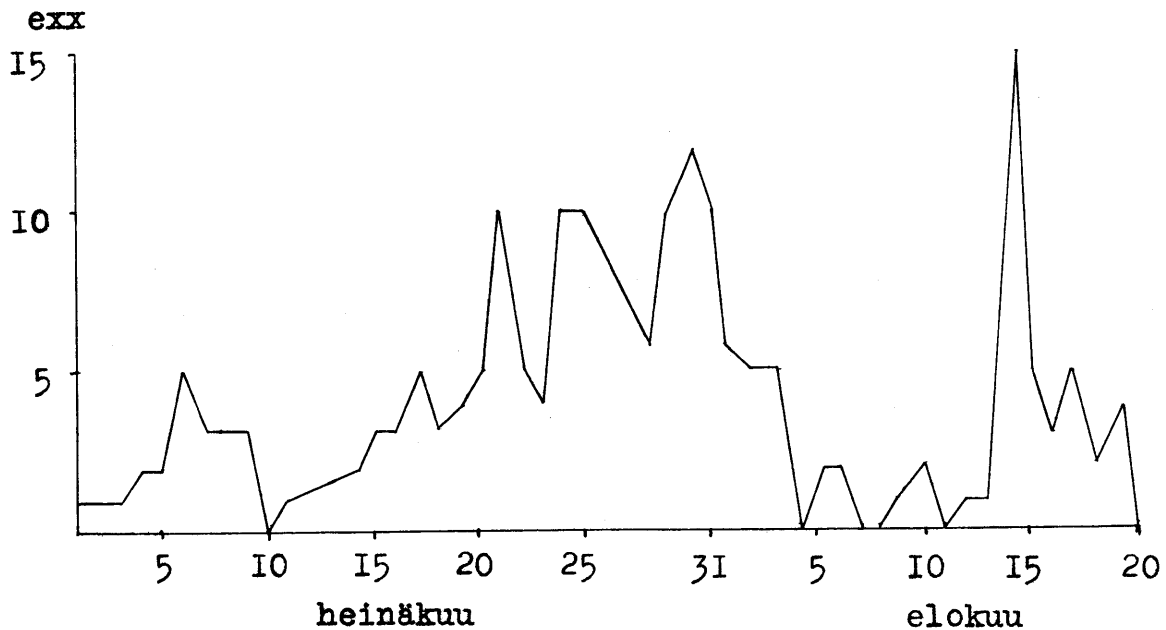
Kerrottakoon vielä jotain saaren maastosta. Pohjoiseen ja etelään työntyvät niemekkeet sekä länsi- ja itäosan kallionharjanteet ovat lähes paljasta kalliota. Kylän ja eteläkärjen välinen alue pirunpeltoineen ja katajikkoineen on linnuille mieluisinta aluetta. Täällä sijaitsee myös saaren suurin niittyalue (n. Iha), jonka laidassa on parin aarin ruovikko. Pinta-alaltaan n. 1 km²:n suuruudessa saarella on toinenkin niitty, jonka reunassa kasvaa nuori lepikko (30-40 puuta). Tämä niitty sijaitsee kylän ja aikaisemmin erillisenä saarena olleen pohjoisosan eli Enskärin välisellä kannaksella. Lepikon lisäksi saaren puusto (hedelmäpuut, syreenipensastot, pihlajat yms.) on keskittynyt kyläalueen piiriin. Katajikkoalueet ovat alle puolen metrin korkuista tyypillistä ulkosaariston kitukatajikkoja. Löytyy saarelta vielä pari matalaa mäntyä ja yksi kuusikin.

Muuton kulusta

Heinäkuun lopulla J.Laineen tullessa Utön saarelle oli kahlaajien muutto jo käynnissä. Saaren kivikkoiset ja kallioiset rannat eivät kuitenkaan kahlaajia pidätelleet ja havaintopäivien karttuessa täytyi todeta yli muuttavienkin kahlaajayksilöiden vähäinen määrä. Eri lajeista mainittakoon metsäviklo 23. ja 25.7, kapustarinta 26.7 muutti 34 yksilön parvi etelään, meriharakka 27.7 17 yksilöä ja ensimmäinen lapinsirri löytyi 26.7. Heinäkuussa nähtiin myös kääki 25.7, Gavia 27.7 lensi 2 etelään, mehiläishaukka 27.7 ja tuulihaukka 31.7.

Elokuussa kahlaajia havaittiin päivittäin sadan yksilön molemmin puolin. Eri kahlaajien suurimpia päivälukuja: 4.8 liro 24 exx ja 6.8 22 exx, 7.8 punajalkaviklo 24 exx, 11.8 pikkukuo- vi 40 exx ja 19.8 35 exx, 20.8 suokukko 121 exx. Suurin osa havaituista kahlaajista oli ohi muuttavia. Pikkutyllejä nähtiin elokuussa kolmena kertana yhteensä 5 exx. Kahlaajien lisäksi saapuivat saarelle myös elokuun aikana pikkulintujen etujoukot. Näistä törmäpääsky heti ensimmäisenä päivänä, yksinäinen mustarastas tipahti 11.8 keskellä päivää saarelle ja sinirinta nähtiin 16.8 kylässä. Suurimpia pikkulintumääriä: pensastasku 21.8 20 exx ja 24.8 25-30 exx, pikkulepinkäinen 29.8 n.20 exx, leppälintu 29.8 n.40 exx ja harmaasieppo 29.8 n.40 exx. Petojen osalta elokuun loppu oli koko syksyn vilkkainta aikaa. Koko muuttokauden parhaana päivänä 30.8 nähtiin 34 muuttavaa petoa (näistä pikkupetoja vain puolet). Varhaisimpia petohavaintoja olivat: nuolihaukka 5.8, hiirihaukka 11.8, piekana 17.8, kanahaukka 21.8 ja ampuhaukka 23.8.

Saarella runsaslukuisina heinä-elokuussa poukkoilleet sammakot houkuttelivat paikalle saalistavia tuulihaukkoja. Seuraavalla sivulla olevasta kuviosta käy ilmi tuulihaukkojen yksilömäärät ja niiden vaihtelut päivittäin. Kuvioon on saatu havainto tuulihaukkojen lukumäärästä lähes joka päivältä. Näitä havaintoja ei kuitenkaan voida pitää täysin vertailukelpoisina toisiinsa nähden, koska retkeilyajat eri päivinä erosivat toisistaan huomattavasti (I-IO t) ja lisäksi sääolosuhteet vaikuttivat runsaasti tuulihaukkojen liikkumisaktiiviteettiin. Koska tuulihaukka on, varsinkin Utön kaltaisella aukealla saarella, hyvin näkyvä laji, voidaan päivittäisiä lukumääriä pitää kohtalaisen tarkkoina arvoina.

Kuviossa nähdään selvä esiintymishuippu heinäkuun puolivälin jälkeen. Huipun ei voi olettaa johtuvan yksinomaan muuton vaikutuksesta vaan pikemminkin hyvistä ravinnonsaanti mahdollisuuksista. Saarella havaituista tuulihaukoista suurin osa oli nimittäin nuoria, joten ne saattoivat olla lähiseudulla pesineiden parien poikasia. Elokuun puolivälin huippu on ilmeisesti yksinomaan muuton aiheuttama, sillä heinä-elokuun vaihteen runsaat sammakko määrät olivat jo tällöin hupenneet hyvin vähiin, eivätkä tuulihaukat enää oleilleet saarella kuten nuoret yksilöt tekivät. Kuviossa esiintyneiden havaintojen lisäksi nähtiin tuulihaukka saarella 1.10 ja viimeisen kerran 30.10.

Syyskuussa havaittiin syksyn suurin kahlaaja parvi (19.9). Tällöin muutti n.80 suosirriä kohti lounasta. Syksyn ainoa jänkäkurppa näyttäytyi 17.9, pulmussirrejä löytyi 18.9 2 exx ja yksinäinen kuovisirri 21.9. Suurimmat pikkulintu määrät: pensastasku 12.9 n.20exx, pikkulepinkäinen 12.9 20exx, lapinsirkku 5.9 10exx, harmaasieppo 10.9 40exx, leppälintu 15. ja 16.9 n.100 exx ja punarinta 15.9 ja 26.9 100-150exx. Isoista linnusta nähtiin hanhia elo-syyskuussa yhteensä 33exx (merihanhia 5exx, muut Anser sp). Kyhmyjoutsenia käväisi muutama yksilö silloin tällöin Utön rantavesissä, laulujoutsenia sitä vastoin ei havaittu lainkaan. Merimetsoista tehtiin (30.8-7.11) havaitto yhdeksänä päivänä yhteensä 17 yksilöstä.

Lokakuun lintumaailmaa värittivät useat myöhästelijät. Eri-tyisesti kahlaajia havaittiin myöhään: kapustarinta 13.10

ääntä yöllä, punajalkaviklo 5.IO, valkoviklo 12.IO, suosirri ja kaksi suokukkoa 11.IO sekä kuovin ääntä 13.IO yöllä. Variksen muutto oli parhaimmillaan 14.IO, jolloin n.1200 yksilöä kuudessa parvessa ylitti saaren (näistä 950exx IO minuutin kuluessa). Lämpimän syksyn ansiosta tehtiin pikkulinnuistakin myöhäisiä havaintoja: keltävästäräkki 1.IO, harmaasieppoja 3exx 2.IO, lapinkirvinen 12.IO, lehtokerttu 15.IO (löydetty kuolleena) ja kiivitasku 30.IO.

Marras-tammikuussa tyrskyisiltä rannoilta ei enää lintuja löytynyt. Varsinaisista muuttolinnuista alkoi olla vain muisto jäljellä jo marraskuun ensimmäisellä viikolla. Tundrakurmitsa havaittiin 2.II, punarinta ja leppälintu vielä niinkin myöhään kuin 12.II ja yksinäinen lehtokurppa seikkaili eteläosan katajikossa 5.I2. Pulmusille saatiin vaatimattomat huippuluvut vasta marraskuun puolella, 1.II 16exx ja 7.II 10exx. Saaren lähivesien vähäinen vesilintukanta oli vuodenvaihteen tienoilla n.45 yksilöä. Lukumäärä koostui seuraavista sorsista: heinäSORSA 22exx, haahka n.14exx, allin 6exx, tukkakoskelo 3exx, pilkkasiipi 1ex ja riskilä 1ex.

Vaeltajista ja eräistä muistakin linnuista

Sarvipöllö: kaksi havaintoa, 16.9 ja 16.IO. Molemmilla kerroilla eteläosan katajikkoalueella.

Suopöllö: neljä havaintoa, 30.8, 2.IO, 29.IO ja 13.II. Kussakin tapauksessa yksi yksilö.

Asio sp: 18.9 kisaili 2exx sinisuohaukkojen kanssa saaren eteläosassa. 14.IO saalisteli 1ex yöllä majakan valossa. 20.IO 1ex. Käpytikka: havaittiin 21.7-30.IO välisenä aikana päivittäin 2-30exx. Paras tikkapäivä oli 14.9, jolloin nähtiin n.30exx. Viimeisin havainto tehtiin 25.II (1ex). Elo-syyskuun aikana nähtiin paikallisten lisäksi myös yli lentäviä yksilöitä, myöhemmin syksyllä kaikki havainnot paikallisista tikoista. Maassa, talojen katoilla, seinillä ja majakan tornissa liikkuneiden tikkojen ravinnosta ei saatu mitään havaintoa (käpyjä ne eivät ainakaan löytäneet). Mahdollisesti ne käyttivät hyönteisiä, joita Utös-säkin oli melkoisen runsaasti, sillä vasta lokakuussa löytyivät ensimmäiset kuolleet linnut. Kaikki loka-marraskuussa havaitut yksilöt vaikuttivat toinen toistaan raihnaisemmilta. Eräät yksilöt väistivät mm. traktoria hyppimällä tien reunalle, mikä

tuskin johtui muusta kuin lintujen heikosta kunnosta (ravinnon puutteesta).

Talitiainen: ensimmäinen yksilö ilmestyi saarelle 25.9. Muutama päivän kuluttua oli havaittavissa vilkasta liikehdintää, 29.9 saarella 10exx ja 30.9 jo 42exx. Seuraavan parin viikon ajan (1.10-14.10) oleili saarella 20-40exx. Lokakuun loppupuolella havaitut linnut olivat ilmeisesti talvehtimaan jääneitä. Esimerkiksi 6.1 löytyi 21exx.

Sinitiaainen: lintuja näkyi lähinnä lokakuussa. Tavallisesti nähtiin 1-2 yksilöä, mutta suurempiakin määriä havaittiin: 13.10 8exx, 14.10 10exx ja 19.10 6exx. 26.11 löytyi vielä 1ex, jonka jälkeen oli pitkähkö väli ennenkuin 20.12 saapui kaakosta 1ex. Tämä yksilö saattoi jäädä talveksi saarelle, koska näyttäytyi vielä 7.1.

Kuusitiainen: syksyn kuusitiaisvaellus havaittiin selvänä myös Utössä. Ensimmäiset 2exx nähtiin 6.9 ja 6.9-12.10 välisenä aikana yhteensä 815exx. Pikkuparvia oli paikallisena puutarhoissa ja lepikossa, suurimmat parvet tulivat pohjoisesta ja jatkoivat määrätietoisesti lähinnä lounaaseen. Syksyn suurimmassa parvessa oli n.60exx. Parhaat päivälukemat: 13.9 303exx, 14.9 133exx, 15.9 223exx, 16.9 27exx ja 19.9 33exx.

Puukiipijä: ensimmäinen havainto 1.9. Yhteensä 24exx nähtiin 6.9-20.10 välisenä aikana.

Hippiäinen: ensimmäinen 24.8. Viimeiset 3exx 28.10. Yhteensä nähtiin n.350exx.

Tilhi: 26.9-10.12 havaittiin 159exx. Parhaana päivänä (6.10) nähtiin 37exx.

Vihervarpunen: 20.8-1.10 yhteensä 2200exx. Parhaat päivät: 14.9 517exx, 26.9 ja 1.10 n.500exx. Viimeiset 15exx nähtiin 10.10.

Urpiainen: ensimmäiset 4exx 14.9. Yhteensä n.8000exx 17.9-26.11 välisenä aikana. Suurimmat päivälukemat: 27.9 600exx, 1.10 800exx, 2.10 620exx, 5.10 680exx, 6.10 2050exx ja 11.10 350exx. Yksinäisiä lintuja näkyi vielä joulutammikuussa, mm. 25.12 vielä 17exx.

Loxia: 21.7-8.11 10 päivänä yhteensä 45exx.

Punatulkkku: 27.9-15.11 yhteensä 210exx (12.10-15.10 70exx).

Yömuutosta

Yömuuton tarkkailuun olisi Utössä majakan ansiosta kohtalaiseen hyvät mahdollisuudet. Havainnoitsijoiden laiskuuden ja palvelustehtävien takia jäivät yömuuton tapahtumat lähes täysin myrskyisten saaristoöiden hämääryteen. Tarkkailua suoritettiin ainoastaan kuunteluna 9:nä yönä yhteensä vain 9 tuntia (20min-3t/kerta). Näin vähäisen havainnoinnin takia mainitsen vain muutamia öiden ääniä.

Kahlaajat muodostivat huomattavan osan havainnoista etenkin alkusyksyllä. Pikkutylli kuului 21.8, rantasipistä saatiin vielä 14.9 6 havaintoa, taivaanvuohi 13.10 2 ääntä, kapustarinta 13.10 2 ääntä ja samana yönä kuului klo 23.52 etelään päin lentävän kuovin ääntä.

Yönä 13.10-14.10 kahden tunnin kuulostelun tuloksena tehtiin n.630 havaintoa: punakylkirastas 375, laulurastas 122, mustarastas 56, räkättirastas 10 ja punarintoja 20. Samana yönä näkyi majakan valossa n.30 yksilön kottaraisparvi ja saalisteleva Asio. Syksyn viimeisenä kuunteluyönä 2.11 kuultiin puolen tunnin aikana 14 ääntä: punakylkirastas 5, laulurastas 3, mustarastas 3, räkätti 1, järripeippo ja peippo 1.

Tapahtuneesta yömuutosta oli eräinä aamuina myös "jätöksiä" majakan alapuolella. Myös muutamia ikkunaan törmänneitä lintuja löytyi. Seuraavassa taulukossa on esitetty kaikki kuolleena löydetyt linnut lajeittain (muualta kuin majakalta löydetyt yksilömäärät suluissa).

alli	I	sinirinta	(1)
taivaanvuohi	(1)	punarinta	3
sepelkyyhky	(1)	Accrocephalus	1
käpytikka	(3)	mustapääkerttu	2
kiuru	I	lehtokerttu	9+(1)
kuusitiainen	(1)	pajulintu	20
puukiipijä	(1)	tiltaltti	10
peukaloinen	I	hippiäinen	2+(1)
laulurastas	5	harmaasieppo	4
punakylkirastas	8	kirjosieppo	I
kivitasku	I	pikkusieppo	I
pensastasku	6	rautiainen	I
leppälintu	7	tilhi	I
		urpiainen	5

Muita mielenkiintoisia havaintoja

Kuikka	7.I	Iex
Gavia	7.I	2exx
Harmaahaikara	25.7 ja 6.8	Iex
Telkkä	ainoa havainto 29.I0	Ik2n
Muuttohaukka	15.I0	Iad kylän yli länteen
Teeri	20.I0	In lepikossa ja 7.II Ik eteläkärjessä
Nokikana	10.I2	ilmestyi Iex satamalahdelle, jossa se oleili ainakin vielä 7.I
Heinäkurppa	12.9	Iad niityllä
Isosirri	5.9	2 etelään ja 31.I0 löytyi Iex kuolleen
Merisirri	26.II	Iex
Pikkulokki	11.I0	Iex satamalaiturin yli määrätietoisesti kohti länttä
Ruokki	17.8 Iex , 20.8 2exx, 2.I0	Ipaikallinen ja 3 lounaaseen. Matkalla Utöstä Gyltööseen 9.I Iex Korppoon Österskärin kohdalla
Pikkutikka	12.II	Iex saapui ENE:stä ja jatkoi suoraviivaisesti WSW:een
Kiuru	7.I	6exx
Tunturikiuru	16.I0	2exx saaren länsiosassa keskellä tietä
Koskikara	29.I0	Iex rantakivikossa
Mustaleppälintu	10.9	Iadk paikallisena kansakoulun ja halkotarhan maastossa
Kirjokerttu	19.8	Iex eteläosan pajupuskissa
Pikkusieppo	9.9	In-puk., 15.9 In-puk., 27. ja 28.9 In-puk. 16. ja 17.9 In-puk.
Niittykirvinen	koko joulukuun	saarella oleillut yksilö paikalla vielä 7.I
Isokirvinen	18.9	Iex majakan pohjoispuolella
Kottarainen	tammikuussa	vielä 7exx
Nokkavarpunen	16.I0	Iex kylän ranta-alueilla
Pohjansirkku	5.9	Iex Enskärissä